

CRB 2024-1070

11 april
2024

STATISTIEKEN

De conjunctuur in de papier-, grafische en
uitgeverijensector

Blijde Inkomstlaan 17-21 1040 Brussel
Avenue de la Joyeuse Entrée 17-21 1040 Bruxelles
T 02 233 88 11
E mail@ccecrb.fgov.be
www.ccecrb.fgov.be

Inhoudsopgave

1	Algemene conjunctuuranalyse	4
1.1	Vooruitzichten voor de economische groei	4
1.2	Het economische vertrouwen in België en in Europa	5
2	Gedetailleerde becijferde analyse van de conjunctuur in de papier- en grafische sector, in België	6
2.1	Ontwikkeling van de pulp- en papierprijzen	6
2.1.1	Pulpprijzen (Europa)	6
2.1.2	Oud papier	7
2.1.3	Papierprijzen (België)	8
2.2	Conjunctuurbarometer van de Nationale Bank van België	9
2.3	Omzet	10
2.4	Productie en investeringen	11
2.5	Buitenlandse handel	14
2.6	Werkgelegenheid	18
2.6.1	Inleiding	18
2.6.2	Werknemersgegevens	19
2.6.3	Ontwikkeling van de ontslagen in relatie tot de tijdelijke werkloosheid	21
2.6.4	Faillissementsgegevens	23
3	Bibliografie	25

Lijst tabellen

Tabel 1-1: Groeipercentages van het bbp, België en de buurlanden (prognoses)	4
Tabel 2-1: Ontwikkeling van de bruto-omzet - miljoenen euro's	10
Tabel 2-2: Pulp- en papierproductie in België (in tonnen) - jaarlijkse cijfers	11
Tabel 2-3: Ontwikkeling van de bruto-investeringen op basis van de maandelijkse en driemaandelijke btw-aangiften - miljoenen euro's.....	13
Tabel 2-4: Ontwikkeling buitenlandse handel van enkele papierproducten – in miljoenen euro's.....	15
Tabel 2-5: Ontwikkeling van de buitenlandse handel in waarde van enkele grafische producten - in miljoenen euro's.....	17
Tabel 2-6: Uitsplitsing van de werknemers naar sector, statuut en bedrijfstak.....	19
Tabel 2-7: Ontwikkeling van het aantal werknemers naar paritair comité, statuut en geslacht	20
Tabel 2-8: Aantal faillissementen in de papier- en grafische sector (2020-2022).....	23
Tabel 2-9: Aantal faillissementen in de papier- en grafische sector (eerste 6 maanden van 2022 en 2023)	24

Lijst grafieken

Grafiek 1-1: Economische vertrouwensindex in de Europese Unie en in België, 2008/1-2024/1	5
Grafiek 1-2 : Economische vertrouwensindex per sector, in België, 2020/5-2024/1	5
Grafiek 2-1: Ontwikkeling pulpprijzen (in \$/ton)	6
Grafiek 2-2: Ontwikkeling pulpprijzen (in €/ton)	7
Grafiek 2-3: Prijsontwikkeling van oud papier in België	8
Grafiek 2-4: Ontwikkeling van de prijsindexcijfers voor papier	8
Grafiek 2-5: Bezettingsgraad van de productiecapaciteit (in %).....	12
Grafiek 2-6: Bezettingsgraad productiecapaciteit in relatie tot het investeringsniveau van de grafische sector (NACE 18+58).....	14
Grafiek 2-7: Evolutie tijdelijke werkloosheid en aantal ontslagen in de papierindustrie	21
Grafiek 2-8: Evolutie tijdelijke werkloosheid en aantal ontslagen in de grafische sector	22

Lijst figuur

Figuur 2-1: Conjunctuurbarometer van de Nationale Bank van België.....	9
--	---

1 Algemene conjunctuuranalyse

De algemene conjunctuurprognoses voor de papier- en grafische sector die in dit deel worden beschreven, zijn hoofdzakelijk gebaseerd op de prognoses van de Europese Commissie (EC, 2023) van de lente en de winter van 2023 en op de economische vooruitzichten 2023-2028 van het Federaal Planbureau (FPB, 2023) van juni 2023. Het is belangrijk te benadrukken dat deze prognoses gepaard gaan met veel onzekerheid en grote risico's, die met name verband houden met de evolutie van de inflatie en van de energiecrisis.

1.1 Vooruitzichten voor de economische groei

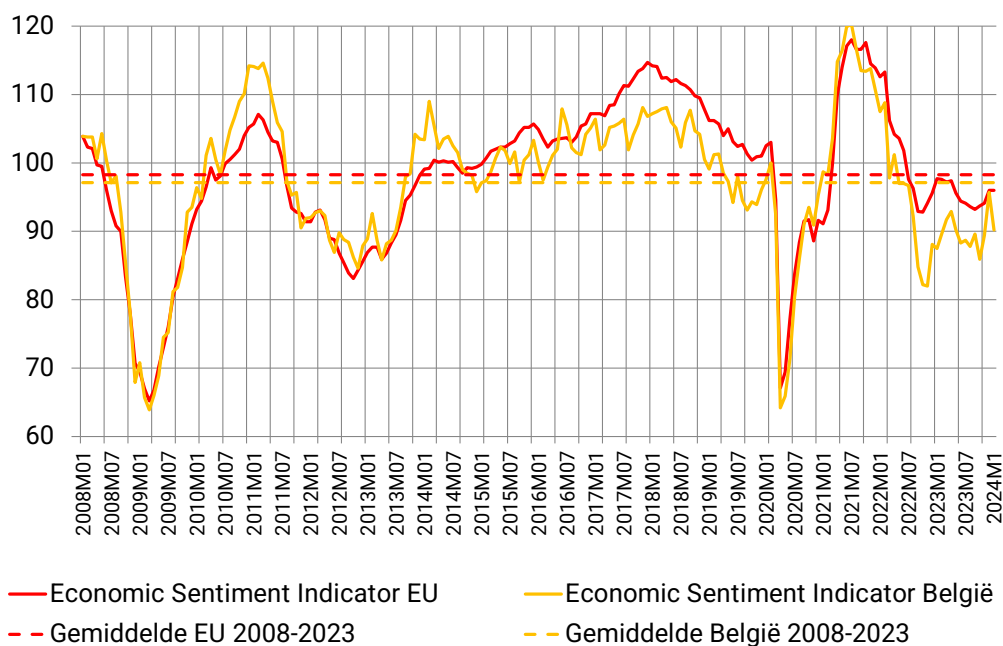
Tabel 1-1: Groeipercentages van het bbp, België en de buurlanden (prognoses)

	Winter 2024			Autumn 2023		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025
EU	0,5%	0,9%	1,7%	0,6%	1,3%	1,7%
Eurozone	0,5%	0,8%	1,5%	0,6%	1,2%	1,6%
België	1,5%	1,4%	1,5%	1,4%	1,4%	1,5%
Duitsland	-0,3%	0,3%	1,2%	-0,3%	0,8%	1,2%
Frankrijk	0,9%	0,9%	1,3%	1,0%	1,2%	1,4%
Nederland	0,2%	0,4%	1,6%	0,6%	1,1%	1,7%
Wereld (excl. EU)	3,5%	3,3%	3,5%	3,5%	3,2%	3,5%

Bron: Winter forecast 2024 EC and Autumn forecast 2023

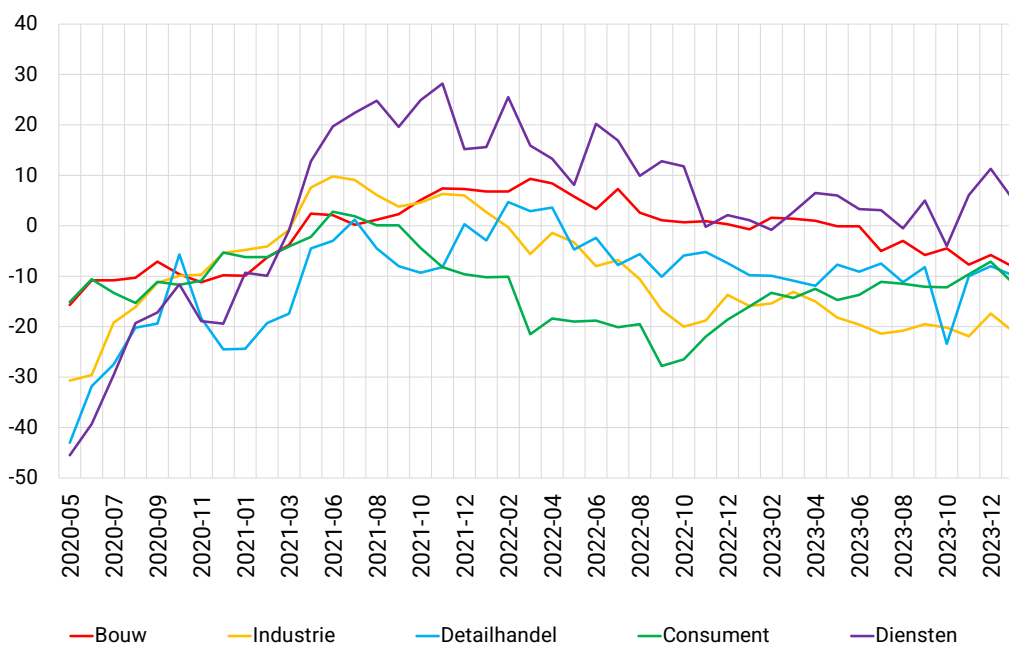
1.2 Het economische vertrouwen in België en in Europa

Grafiek 1-1: Economische vertrouwensindex in de Europese Unie en in België, 2008/1-2024/1

Bron: Eurostat

Grafiek 1-2 : Economische vertrouwensindex per sector, in België, 2020/5-2024/1

Bron: Eurostat

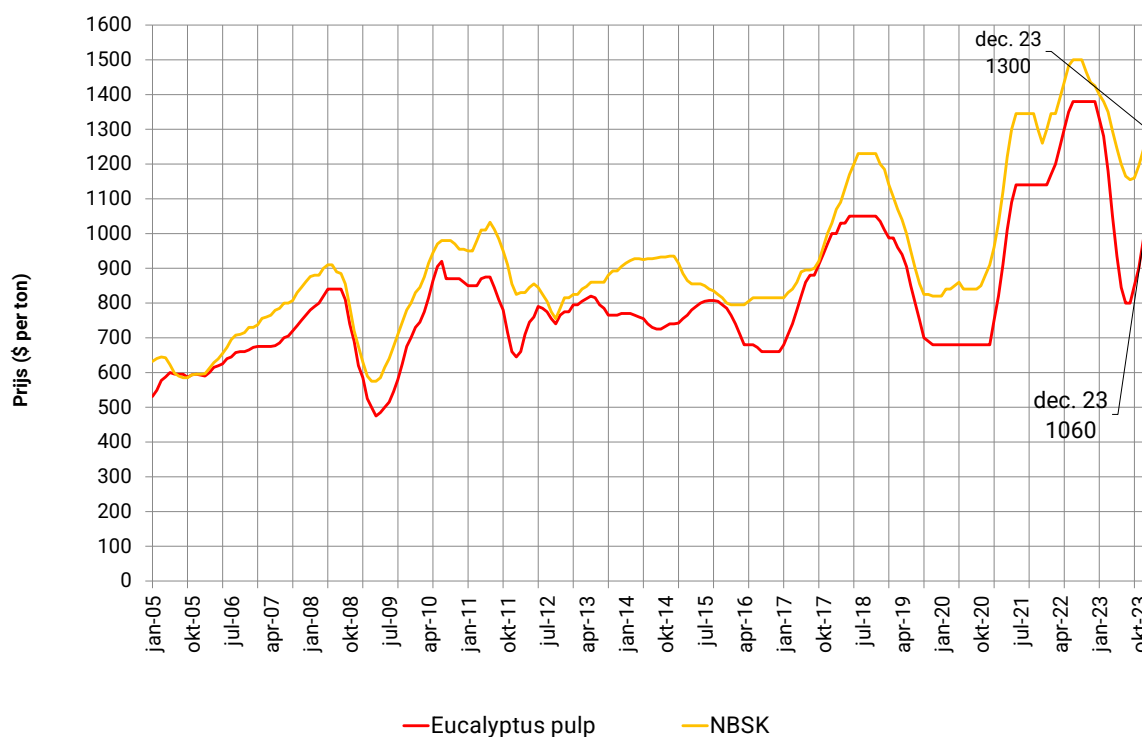
2 Gedetailleerde becijferde analyse van de conjunctuur in de papier- en grafische sector, in België

2.1 Ontwikkeling van de pulp- en papierprijzen

2.1.1 Pulprijzen (Europa)

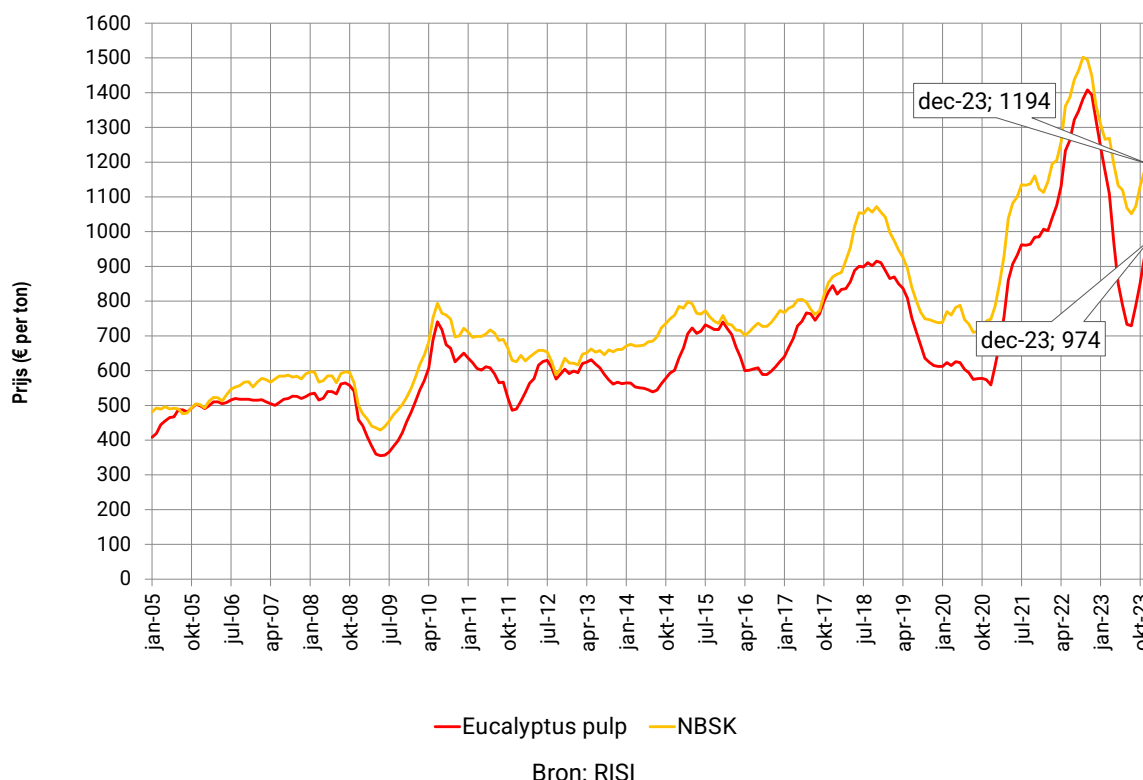
Inzicht in het prijsverloop van het papier noopt een correcte kennis van de prijsontwikkelingen van de pulp als de voornaamste grondstof voor de productie van papier. Onderstaande grafieken geven ons een beeld van het gemiddeld prijsverloop van twee belangrijke pulpsoorten op de Europese markt. De NBSK of Northern Bleached Softwood Kraft pulp bestaat uit houtpulp met lange vezels wat een hoge weerbaarheid aan het papier geeft. De Eucalyptus pulp is met zijn korte vezels de traditioneel goedkopere pulpvariant van de twee pulpsoorten.

Grafiek 2-1: Ontwikkeling pulpprijzen (in \$/ton)

Bron: RISI

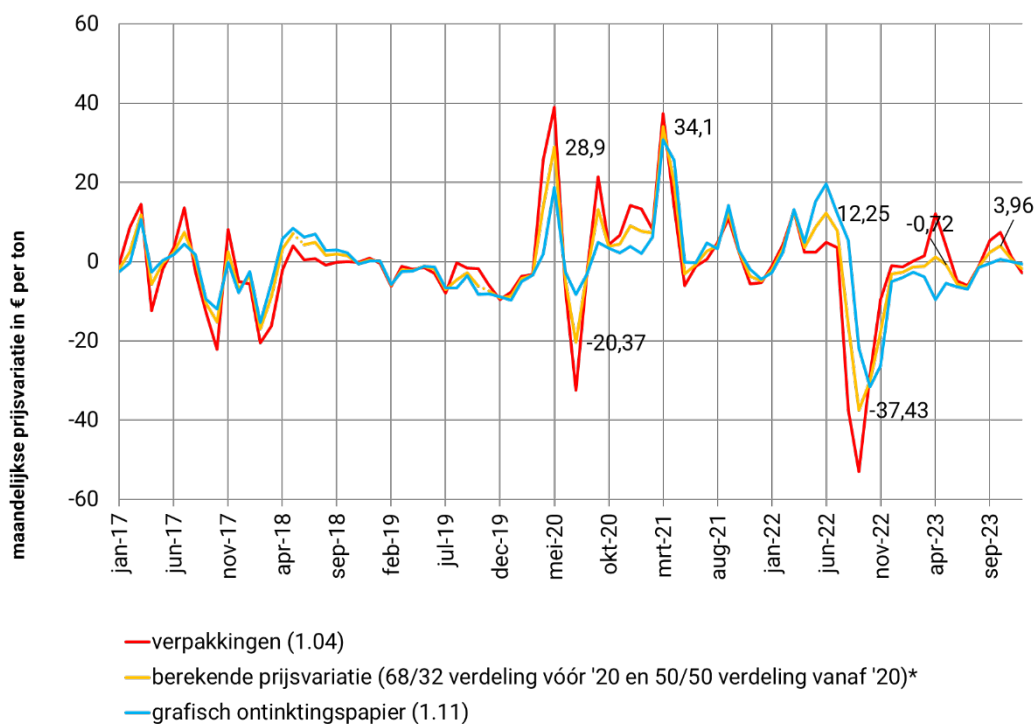
Grafiek 2-2: Ontwikkeling pulpprijzen (in €/ton)

2.1.2 Oud papier

Naast verse pulp wordt ook gerecycleerde pulp op basis van oud papier aangewend voor de productie van papier. Voor de analyse van de prijsontwikkeling van oud papier wordt niet langer uitgegaan van buitenlandse prijspublicaties, maar wel van de aanwezige papierkwaliteiten in de binnenlandse stroom huishoudelijk oud papier. Dit geeft een prijstrend weer die nauwer aansluit bij de te verwachten opbrengst na uitsortering in twee papersoorten 1.11, het grafisch “ontinktings” papier (magazines, kranten...) en 1.04 (verpakkingen). Aangezien de prijsontwikkeling van deze beide soorten oud papier niet steeds gelijklopen, worden ze in de onderstaande grafiek apart geanalyseerd. Daarnaast wordt voor de berekening van de samengestelde prijsindex voor oud papier rekening gehouden met de wijzigende samenstelling van grafisch papier en verpakkingspapier. Vroeger bestond de samenstelling van oud papier uit 68% grafisch papier en 32% verpakkingspapier, maar door de terugloop van de krantenverkoop is het nu representatiever om een 50/50 verdeling te hanteren. Daarom wordt in grafiek 2-3 vanaf 2020 uitgegaan van deze 50/50 verdeling, terwijl voor de periode vóór 2020 wordt uitgegaan van een 68/32 verdeling.

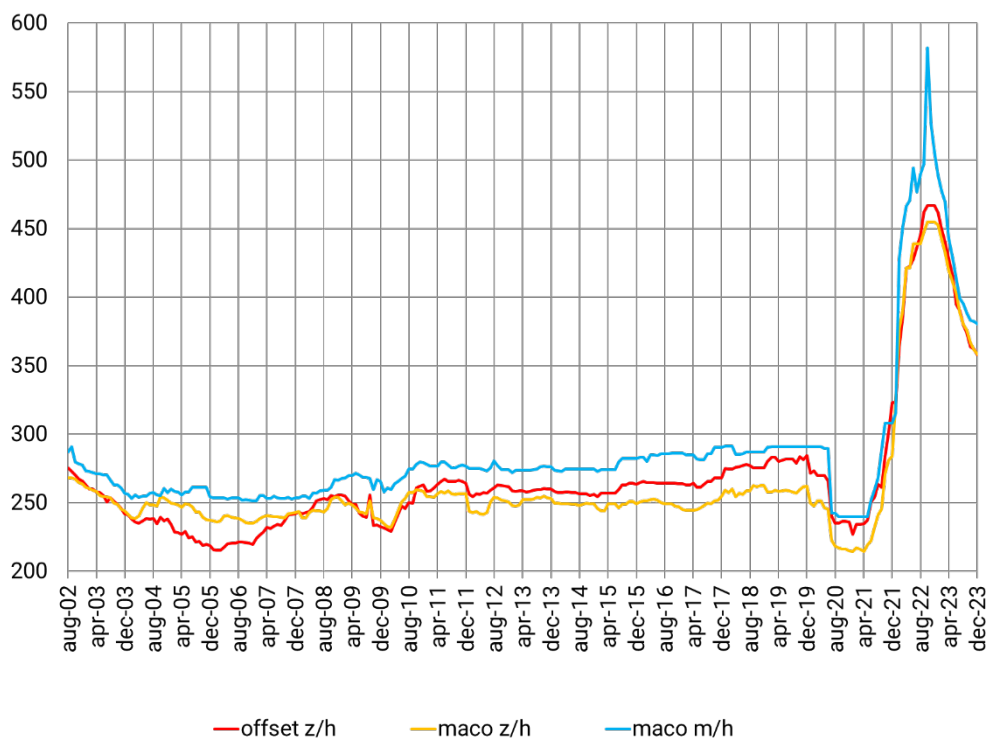
Grafiek 2-3: Prijswontwikkeling van oud papier in België

Bron: Filpap

2.1.3 Papierprijzen (België)

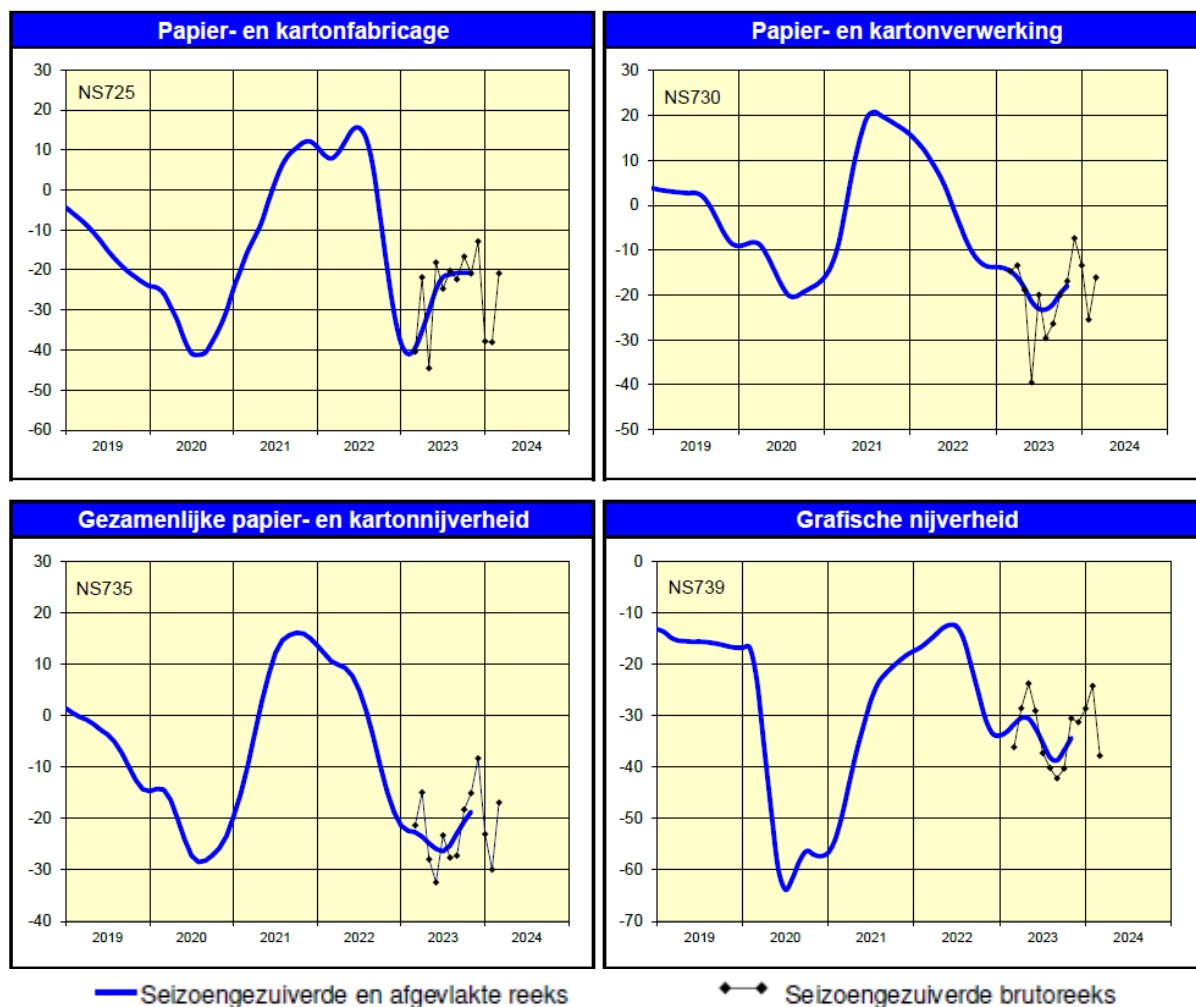
Grafiek 2-4: Ontwikkeling van de prijsindexcijfers voor papier

Bron: Febelgra (01-01-1973 = 100)

2.2 Conjunctuurbarometer van de Nationale Bank van België

Figuur 2-1: Conjunctuurbarometer van de Nationale Bank van België

Bron: Nationale Bank van België, februari 2024

2.3 Omzet

Tabel 2-1: Ontwikkeling van de bruto-omzet - miljoenen euro's

Jaar	Pulp, papier en karton 17.1	Papier- en kartonartikelen 17.2	Totaal papierindustrie 17	Uitgeverijen van boeken, tijdschriften, e.a. uitgeverijen 58.1*	Drukkerijen en aanverw. Diensten 18.1	Reproductie van opgenomen media 18.2	Totaal grafische sector en uitgeverijen 18 + 58.1
2005	2.096,2	2.535,8	4.632,0	3.217,5	3.329,7	41,5	6.588,7
2009	1.178,7	2.731,8	3.910,5	3.274,0	3.130,3	26,6	6.430,9
2013	1.258,7	3.604,1	4.862,8	3.040,1	2.795,0	17,0	5.852,1
2017	1.756,0	3.887,8	5.643,8	2.781,8	2.534,1	20,5	5.336,4
2018	1.706,3	3.958,2	5.664,5	2.580,0	* 2.571,0	21,4	5.172,4
2019	1.453,4	3.809,0	5.262,4	2.274,1	* 2.721,7	22,3	5.018,1
2020	1.233,9	3.813,2	5.047,1	2.203,9	* 2.256,2	23,4	4.483,5
2021	1.538,8	3.954,5	5.493,3	2.427,1	* 2.163,5	24,6	4.615,2
2022	2.162,1	4.726,9	6.889,0	2.429,2	* 2.372,8	23,0	4.825,0
3 kw 2022	1.652,0	3.499,9	5.151,9	1.769,3	* 1.725,6	15,8	3.510,7
3 kw 2023	1.194,2	3.568,9	4.763,1	1.811,8	* 1.685,5	14,8	3.512,1
extrapolatie 2023**	1.563,2	4.821,6	6.368,3	2.487,6	2.317,6	21,5	4.825,6
2018/2017	-2,8%	1,8%	0,4%	-7,3%	1,5%	4,4%	-3,1%
2019/2018	-14,8%	-3,8%	-7,1%	-11,9%	5,9%	4,2%	-3,0%
2020/2019	-15,1%	0,1%	-4,1%	-3,1%	-17,1%	4,9%	-10,7%
2021/2020	24,7%	3,7%	8,8%	10,1%	-4,1%	5,1%	2,9%
2022/2021	40,5%	19,5%	25,4%	0,1%	9,7%	-6,5%	4,5%
3kw 2023/ 3kw 2022	-27,7%	2,0%	-7,5%	2,4%	-2,3%	-6,3%	0,0%
2023/2018 o.b.v. extrapolatie**	-8,4%	21,8%	12,4%	-3,6%	-9,9%	0,7%	-6,7%
2022/2005	3,1%	86,4%	48,7%	-24,5%	-28,7%	-44,6%	-26,8%

* exclusief uitgeverijen van software

** raming omzet 4de kwartaal 2023 op basis van procentuele groei omzet in het 4de kwartaal 2022

Bron: Statbel op basis van de btw-aangiften (de gegevens van de laatste 2 jaar dienen als voorlopig te worden beschouwd en kunnen herzien worden)

2.4 Productie en investeringen

Productie

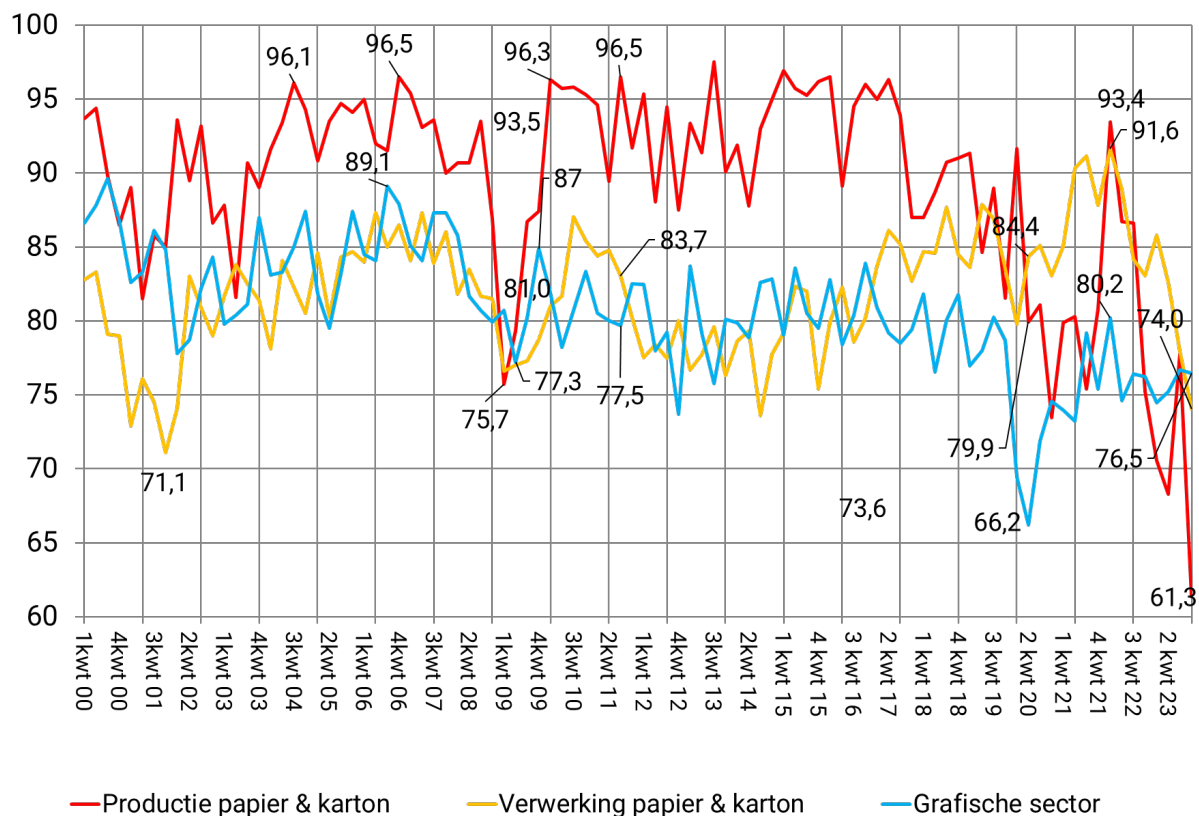
Tabel 2-2: Pulp- en papierproductie in België (in tonnen) - jaarlijkse cijfers

	Pulp*	dagblad-/schrijf- /drukpapier	verpakkingspapier en - karton + huis- houdelijk/toiletpapier en technisch papier	Totaal papier en karton
2007	513.425	1.481.652	487.908	1.969.560
2009	471.433	1.298.092	498.093	1.796.185
2013	500.623	1.419.557	561.755	1.981.312
2017	501.103	1.418.662	604.748	2.023.410
2018	516.041	1.352.825	593.650	1.946.475
2019	452.679	1.156.699	609.123	1.765.822
2020	350.842	983.787	626.426	1.610.213
2021	398.701	1.169.817	628.729	1.798.546
2022	393.921	1.184.662	579.657	1.764.319
2023	323.402	887.186	560.425	1.477.611
%2009/2007	-8,2%	-12,4%	2,1%	-8,8%
%2013/2009	6,2%	9,4%	12,8%	10,3%
%2017/ 2013	0,1%	-0,1%	7,7%	2,1%
%2023/ %2018	-37,3%	-34,4%	-5,6%	-24,1%
%2018/2017	3,0%	-4,6%	-1,8%	-3,8%
%2019/2018	-12,3%	-14,5%	2,6%	-9,3%
%2020/ 2019	-22,5%	-14,9%	2,8%	-8,8%
%2021/ 2020	13,6%	18,9%	0,4%	11,7%
%2022/2021	-1,2%	1,3%	-7,8%	-1,9%
%2023/ 2022	-17,9%	-25,1%	-3,3%	-18,0%

* exclusief gerecycleerde pulp

Bron: Cobelpa

Grafiek 2-5: Bezettingsgraad van de productiecapaciteit (in %)

Bron: NBB

Investerings

De investeringen vormen een belangrijke indicator voor de toekomstige dynamiek van de sector. Voor deze analyse baseren we ons op cijfers afkomstig van de btw-aangiften.

Tabel 2-3: Ontwikkeling van de bruto-investeringen op basis van de maandelijkse en driemaandelijke btw-aangiften - miljoenen euro's

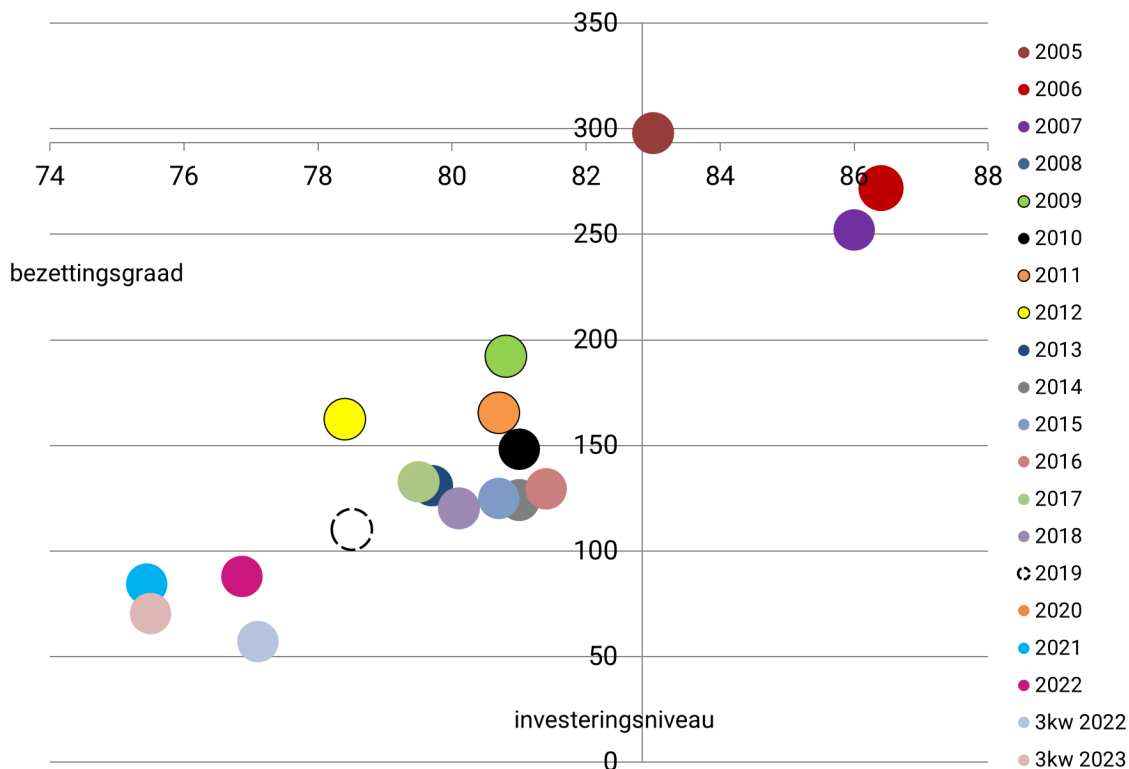
Jaar	Pulp, papier en karton 17.1	Papier- en kartonartikelen 17.2	Totaal papierindustrie 17	Uitgeverijen van boeken, tijdschriften, e.a. uitgeverijen 58.1*	Drukkerijen en aanverw. Diensten 18.1	Reproductie van opgenomen media 18.2	Totaal grafische sector en uitgeverijen 18 + 58.1
2005	56,2	111,9	168,1	83,6	298,0	7,4	389,0
2009	83,8	78,4	162,2	64,3	192,3	4,1	260,7
2013	38,2	73,7	111,9	79,1	131,1	1,5	211,7
2017	80,9	101,5	182,4	73,9	132,8	2,3	209,0
2018	99,0	98,0	197,0	111,1	*	120,3	233,5
2019	93,1	117,1	210,2	71,9	*	110,3	185,2
2020	25,3	52,4	77,7	65,0	*	80,6	147,4
2021	54,1	172,3	226,4	103,6	*	84,3	189,8
2022	33,0	126,9	159,9	57,9	*	88,1	147,5
3kw 2022	23,5	88,6	112,1	39,6		57,2	98,0
3kw 2023	30,1	109,4	139,5	43,1		70,4	114,7
2018/2017	22,4%	-3,4%	8,0%	50,3%	-9,4%	-8,7%	11,7%
2019/2018	-6,0%	19,5%	6,7%	-35,3%	-8,3%	42,9%	-20,7%
2020/2019	-72,8%	-55,3%	-63,0%	-9,6%	-26,9%	-40,0%	-20,4%
2021/2020	113,8%	228,8%	191,4%	59,4%	4,6%	5,6%	28,8%
2022/2021	-39,0%	-26,3%	-29,4%	-44,1%	4,5%	-21,1%	-22,3%
3kw 2023/ 3kw 2022	28,1%	23,5%	24,4%	8,8%	23,1%	0,0%	17,0%
2022/2005	-41,3%	13,4%	-4,9%	-30,7%	-70,4%	-79,7%	-62,1%

* exclusief uitgeverijen van software (58.2)

Bron: Statbel op basis van de btw-aangiften (de gegevens van de laatste twee jaar dienen als voorlopig te worden beschouwd en kunnen herzien worden) (niet voor publicatie)

Een laag investeringsniveau binnen de grafische sector gaat doorgaans gepaard met een lage bezettingsgraad van de productiecapaciteit. Als de bezettingsgraad laag is, is er namelijk weinig impuls om te investeren in nieuwe capaciteit. Voor de grafische sector gaat deze stelling, naar analogie met de eerder onderzochte jaren, ook op voor de voorbije vier jaren, cf. Grafiek 2-6.

Grafiek 2-6: Bezettingsgraad productiecapaciteit in relatie tot het investeringsniveau van de grafische (uitsluitend drukkerijensector) (NACE 18)

Bron: NBB en Statbel

2.5 Buitenlandse handel

Om een beeld te krijgen over het concurrentievermogen van de papier- en grafische sector in het buitenland, bekijken we zijn internationale handelspositie in tabel 2-4. Deze cijfers gaan uit van de export en import in brede zin en nemen dus ook de doorvoer in rekening. België heeft een belangrijke functie als doorvoerland in Europa. Vaak worden geïmporteerde goederen verder geëxporteerd naar de omliggende landen.

Tabel 2-4: Ontwikkeling buitenlandse handel van enkele papierproducten – in miljoenen euro's

Producten	2007	2011	2015	2019	2020	2021	2022	11m 2022	11m 2023	2022	2021	2020	2022	2022/	2022/20	2022/	11m 2023/
	euros	euros	euros	euros	euros	euros	euros	euros	euros	% /2021	% /2020	% /2019	% /2019	% 2015	% 11	% 2007	% 11m 2022
Uitvoer van producten van de papierindustrie in waarde (in miljoenen euro's)																	
4703 Natron- en sulfaat-houtcellulose	587,7	383,1	406,4	427,4	221,8	221,1	445,2	385,8	396,5	101,4%	-0,3%	-48,1%	4,2%	9,5%	16,2%	-24,2%	2,8%
Totaal pulp	659,2	447,6	447,8	325,8	252,2	277,8	513,0	454,4	448,6	84,7%	10,2%	-22,6%	57,5%	14,6%	14,6%	-22,2%	-1,3%
4707 Papier en karton voor het terugwinnen (resten en afval) (uitgez. papierwol)	-	374,5	236,6	142,8	119,6	213,4	252,6	234,8	181,8	18,4%	78,4%	-16,2%	76,9%	6,8%	-32,6%	-	-22,6%
4801 Krantenpapier op rollen met een breedte van > 15 cm of in vierkante bladen	189,1	185,3	163,1	174,6	127,1	148,1	258,6	229,9	192,0	74,6%	16,5%	-27,2%	48,1%	58,6%	39,6%	36,8%	-16,5%
4802 Basispapier en -karton, ongestreken en zonder deklaag, op van de soort gebruikt om te worden beschreven	374,3	364,3	411,8	373,3	292,4	317,9	455,3	409,0	370,2	43,2%	8,7%	-21,7%	22,0%	10,6%	25,0%	21,6%	-9,5%
4804 Kraftpapier en kraftkarton, ongestreken en zonder deklaag, op rollen met een breedte van > 15 cm	223,5	153,4	106,2	138,9	161,8	220,4	238,1	223,9	147,1	8,0%	36,2%	16,5%	71,4%	124,2%	55,2%	6,5%	-34,3%
4805 Papier en karton, niet gestreken en niet voorzien van een deklaag, op rollen > 15 cm breedte of in bladen	-	213,5	300,8	320,3	326,7	332,3	518,6	477,4	301,6	56,1%	1,7%	2,0%	61,9%	72,4%	142,9%	-	-36,8%
4810 Papier en karton, gestreken met kaolien of met andere anorganische stoffen ...	954,0	968,5	1064,6	1041,6	876,4	1215,9	1456,5	1354,8	899,4	19,8%	38,7%	-15,9%	39,8%	36,8%	50,4%	52,7%	-33,6%
4811 Papier, karton, cellulosewatten en vliezen van cellulosevezels, gestreken,	340,5	321,8	274,2	267,3	247,9	422,0	452,8	427,7	306,6	7,3%	70,2%	-7,3%	69,4%	65,1%	40,7%	33,0%	-28,3%
4813 Sigarettenpapier op maat gesneden, of in vellen of gerold	72,8	80,4	82,1	76,3	72,7	75,0	63,6	59,3	50,5	-15,2%	3,2%	-4,7%	-16,6%	-22,5%	-20,9%	-12,6%	-14,8%
4814 Behangpapier en wandbekleding waarvan de voorzijde voorzien van een deklaag of kunstof	73,2	78,6	93,8	110,5	111,0	117,9	115,1	106,0	119,5	-2,4%	6,2%	0,5%	4,2%	22,7%	46,4%	57,2%	12,7%
4818 Papier van de soort gebruikt voor toilet papier en voor dergelijk papier	639,2	674,8	277,6	276,5	303,1	282,5	364,3	328,0	347,1	29,0%	-6,8%	9,6%	31,8%	31,2%	-46,0%	-43,0%	5,8%
4819 Dozen, zakken, hoezen en andere verpakkingsmiddelen van papier, karton ...; kartonnagewerk voor kantoorgebruik	566,8	510,0	547,0	723,1	615,7	695,2	902,8	841,6	780,5	29,9%	12,9%	-14,9%	24,9%	65,0%	77,0%	59,3%	-7,3%
4820 Registers, comptabiliteitsboeken, zakboekjes, orderboekjes, kwitantieboekjes, agenda's..., opbergmappen	62,1	59,7	59,6	47,5	40,9	53,5	57,1	53,6	54,9	6,7%	30,8%	-13,9%	20,2%	-4,2%	-4,4%	-8,1%	2,4%
4821 Etiketten van alle soorten, van papier of van karton, al dan niet bedrukt	103,9	101,6	108,9	117,5	110,9	125,7	149,7	144,9	140,2	19,1%	13,3%	-5,6%	27,4%	37,5%	47,3%	44,1%	-3,2%
4823 Ander papier en karton, alsmede andere cellulosewatten en vliezen van cellulosevezels...	44,9	84,8	100,5	124,1	127,1	148,2	189,9	176,8	180,2	28,1%	16,6%	2,4%	53,0%	89,0%	123,9%	322,9%	1,9%
Totaal papier en karton	4117,7	4401,1	4043,4	4072,6	3676,3	4512,0	5634,6	5218,7	4188,1	24,9%	22,7%	-9,7%	38,4%	39,4%	28,0%	36,8%	-19,7%
Totaal uitvoer	4776,9	4848,7	4491,2	4398,4	3928,5	4789,8	6147,6	5673,1	4636,7	28,3%	21,9%	-10,7%	39,8%	36,9%	26,8%	28,7%	-18,3%

Producten	2007	2011	2015	2019	2020	2021	2022	11m 2022	11m 2023	2022	2021	2020	2022	2022/	2022/	11m 2023/	
	euros	euros	euros	euros	euros	euros	euros	euros	euros	%	%	%	%	011	2007	11m 2022	
Invoer van producten van de papierindustrie in waarde (in miljoenen euro's)																	
4703 Natron- en sulfaat-houtcellulose	646,6	388,6	428,5	355,7	290,7	295,6	513,8	477,5	476,5	73,8%	1,7%	-18,3%	44,4%	19,9%	32,2%	-20,5%	-0,2%
Totaal pulp	753,2	486,5	480,5	430,7	341,1	376,8	632,7	586,5	551,8	67,9%	10,5%	-20,8%	46,9%	31,7%	30,1%	-16,0%	-5,9%
4707 Papier en karton voor het terugwinnen (resten en afval) (uitgez. papierwol)	-	236,7	129,5	97,3	73,7	110,3	143,3	132,2	113,4	29,9%	49,7%	-24,3%	47,3%	10,7%	-39,5%	-	-14,2%
4801 Krantenpapier op rollen met een breedte van > 15 cm of in vierkante bladen	152,1	116,7	89,0	69,4	42,1	53,2	79,0	72,6	38,1	48,5%	26,4%	-39,3%	13,8%	-11,2%	-32,3%	-48,1%	-47,5%
4802 Basispapier en -karton, ongestreken en zonder deklaag, van de soort gebruikt om te worden beschreven	671,2	584,2	515,8	488,5	378,7	373,6	559,9	509,8	410,6	49,9%	-1,3%	-22,5%	14,6%	8,5%	-4,2%	-16,6%	-19,5%
4804 Kraftpapier en krafkarton, ongestreken en zonder deklaag, op rollen met een breedte van > 15 cm	291,1	264,1	181,5	226,1	232,6	280,9	318,3	299,8	215,0	13,3%	20,8%	2,9%	40,8%	75,4%	20,5%	9,3%	-28,3%
4805 Papier en karton, niet gestreken en niet voorzien van een deklaag, op rollen > 15 cm breedte of in bladen	326,6	392,6	351,3	395,1	348,7	520,8	734,5	717,9	403,6	41,0%	49,4%	-11,7%	85,9%	109,1%	87,1%	124,9%	-43,8%
4810 Papier en karton, gestreken met kaolien of met andere anorganische stoffen ...	954,0	1000,7	812,8	745,5	641,4	778,8	909,6	844,6	658,8	16,8%	21,4%	-14,0%	22,0%	11,9%	-9,1%	-4,7%	-22,0%
4811 Papier, karton, cellulosewatten en vliezen van cellulosevezels, gestreken, van een deklaag voorzien	321,5	340,6	365,2	424,8	389,9	580,4	676,3	626,8	524,7	16,5%	48,9%	-8,2%	59,2%	85,2%	98,6%	110,4%	-16,3%
4813 Sigarettenspapier op maat gesneden, of in vellen of gerold	15,1	33,9	32,9	21,2	30,3	18,3	18,8	17,2	16,7	2,7%	-39,6%	42,9%	-11,3%	-42,9%	-44,5%	24,5%	-2,9%
4814 Behangpapier en wandbekleding waarvan de voorzijde voorzien van een deklaag of kunstof	35,3	37,4	25,5	23,3	23,6	31,8	29,8	26,2	32,4	-6,3%	34,7%	1,3%	27,9%	16,9%	-20,3%	-15,6%	23,7%
4818 Papier van de soort gebruikt voor toilet papier en voor dergelijk papier	512,1	551,9	295,6	323,6	410,4	351,5	442,9	397,6	430,3	26,0%	-14,4%	26,8%	36,9%	49,8%	-19,7%	-13,5%	8,2%
4819 Dozen, zakken, hoezen en andere verpakkingsmiddelen van papier, karton ...; kartonnagewerk voor kantoorgebruik	528,7	553,0	626,8	758,8	780,7	859,9	1040,0	978,7	876,7	20,9%	10,1%	2,9%	37,1%	65,9%	88,1%	96,7%	-10,4%
4820 Registers, comptabiliteitsboeken, zakboekjes, orderboekjes, kwitantieboekjes, agenda's..., opbergmappen	71,9	74,6	58,9	57,6	52,4	69,2	71,7	66,2	68,6	3,6%	32,1%	-9,0%	24,5%	21,7%	-3,9%	-0,3%	3,6%
4821 Etiketten van alle soorten, van papier of van karton, al dan niet bedrukt	93,9	115,6	128,4	126,0	125,6	143,2	166,5	158,0	152,9	16,3%	14,0%	-0,3%	32,1%	29,7%	44,0%	77,3%	-3,2%
4823 Ander papier en karton, alsmede andere cellulosewatten en vliezen van cellulosevezels...	111,0	123,1	128,1	132,2	137,4	176,0	234,1	220,0	204,7	33,0%	28,1%	3,9%	77,1%	82,7%	90,2%	110,9%	-7,0%
Totaal papier en karton	4556,8	4687,3	4009,9	4189,9	3972,1	4692,1	5847,6	5467,7	4440,1	24,6%	18,1%	-5,2%	39,6%	45,8%	24,8%	28,3%	-18,8%
Totaal invoer	5310,0	5173,8	4490,4	4620,6	4313,2	5068,9	6480,3	6054,2	4991,9	27,8%	17,5%	-6,7%	40,2%	44,3%	25,3%	22,0%	-17,5%
Handelsbalans pulp- en papiersector (uitvoer-invoer)	-533,1	-325,1	0,8	-222,2	-384,7	-279,1	-332,7	-381,1	-355,2								

Bron: Statistieken van de buitenlandse handel (communautair concept) van het instituut voor de Nationale rekeningen/NBB

**Tabel 2-5: Ontwikkeling van de buitenlandse handel in waarde van enkele grafische producten
- in miljoenen euro's**

Producten	2007	2011	2015	2019	2020	2021	2022	11m 2022	11m 2023
	euros	euros	euros	euros	euros	euros	euros	euros	euros
Uitvoer van de grafische sector in waarde (in miljoenen euro's)									
4901 Boeken, brochures en dergelijk drukwerk, ook in losse vellen (met uitz. van reclame)	343,4	256,2	224,1	244,8	217,8	227,6	257,4	239,4	232,8
4902 Kranten en tijdschriften, ook geïllustreerd of met reclame	205,1	249,8	170,1	91,4	56,9	54,4	49,7	45,2	39,9
4911 Advertentiemateriaal en commerciële catalogi, inclusief afbeeldingen en foto's	525,0	586,0	518,5	384,4	331,3	338,2	374,8	339,7	354,5
Totaal grafische sector, uitgeverijen, drukwerk	1161,9	1152,6	963,6	770,9	654,3	674,5	742,1	680,0	681,5
Invoer van de grafische sector in waarde (in miljoenen euro's)									
4901 Boeken, brochures en dergelijk drukwerk, ook in losse vellen (met uitz. van reclame)	428,6	407,8	337,1	371,4	342,4	427,8	410,4	384,6	366,0
4902 Kranten en tijdschriften, ook geïllustreerd of met reclame	277,9	254,4	142,2	74,6	63,2	72,7	72,4	70,2	59,6
4911 Advertentiemateriaal en commerciële catalogi, inclusief afbeeldingen en foto's	203,6	286,8	210,4	174,6	162,0	184,9	195,1	184,1	166,9
Totaal grafische sector, uitgeverijen, drukwerk	978,4	1019,4	756,1	710,2	655,4	769,2	763,7	717,4	655,9
Handelsbalans (uitvoer-invoer)	183,5	133,1	207,5	60,7	-1,1	-94,7	-21,6	-37,4	25,6
Producten	2022/ 2021	2021/ 2020	2020/ 2019	2022/ 2019	2022/ 2015	2022/ 2011	2022/ 2007	11m 2023/ 11m 2022	
	%	%	%	%	%	%	%	%	
Uitvoer van de grafische sector in waarde (in miljoenen euro's)									
4901 Boeken, brochures en dergelijk drukwerk, ook in losse vellen (met uitz. van reclame)	13,1%	4,5%	-11,0%	5,1%	14,9%	0,5%	-25,0%	-2,8%	
4902 Kranten en tijdschriften, ook geïllustreerd of met reclame	-8,6%	-4,4%	-37,7%	-45,6%	-70,8%	-80,1%	-75,8%	-11,7%	
4911 Advertentiemateriaal en commerciële catalogi, inclusief afbeeldingen en foto's	10,8%	2,1%	-13,8%	-2,5%	-27,7%	-36,0%	-28,6%	4,4%	
Totaal grafische sector, uitgeverijen, drukwerk	10,0%	3,1%	-15,1%	-3,7%	-23,0%	-35,6%	-36,1%	0,2%	
Invoer van de grafische sector in waarde (in miljoenen euro's)									
4901 Boeken, brochures en dergelijk drukwerk, ook in losse vellen (met uitz. van reclame)	-4,1%	24,9%	-7,8%	10,5%	21,7%	0,6%	-4,2%	-4,8%	
4902 Kranten en tijdschriften, ook geïllustreerd of met reclame	-0,4%	15,0%	-15,3%	-2,9%	-49,1%	-71,5%	-74,0%	-15,1%	
4911 Advertentiemateriaal en commerciële catalogi, inclusief afbeeldingen en foto's	5,5%	14,1%	-7,2%	11,7%	-7,3%	-32,0%	-4,2%	-9,3%	
Totaal grafische sector, uitgeverijen, drukwerk	-0,7%	17,4%	-7,7%	7,5%	1,0%	-25,1%	-21,9%	-8,6%	
Handelsbalans (uitvoer-invoer)									

Bron: Statistieken van de buitenlandse handel (communautair concept) van het instituut voor de Nationale rekeningen/NBB

2.6 Werkgelegenheid

2.6.1 Inleiding

Om een grondige analyse van de werkgelegenheid mogelijk te maken, bestuderen we de ontwikkelingen van de werknemersaantallen in de papier- en grafische sector naargelang de NACE-code, het paritair comité (PC) in relatie met de tijdelijke werkloosheidsgegevens en het jobverlies ten gevolge van faillissementen.

Een grondige kennis van de verschillen tussen de cijfergegevens van de onderstaande tabellen is van belang om een correcte vergelijking tussen deze tabellen te kunnen maken.

De werknemersgegevens per NACE-code, weergegeven in tabel 2-6, en per PC, weergegeven in tabel 2-7, overlappen elkaar grotendeels, maar de verschillen bestaan erin dat (1) werknemers afkomstig van bedrijven uit andere sectoren dan de papier- en grafische sector mogelijk toch zijn ingeschreven in een paritair comité aan de papier en grafische sector gerelateerd en alleen in de statistieken per PC zullen voorkomen; (2) werknemers die actief zijn in de papier en grafische sector ingeschreven zijn in een paritair comité dat niet direct verbonden is met de sector (bv. voor transport) en dus alleen in de statistieken per NACE-code zullen voorkomen. Deze werknemers zijn dan ingeschreven in een ander PC dan PC 129, 130, 136, 142.03, 221 en 222. Bij de vergelijking van de werknemersgegevens (cf. Tab 2-6 en Tabel 2-7) met de faillissementscijfers (cf. Tab 2-8 en Tab 2-9) bestaat het verschil erin dat de faillissementscijfers hier slechts een onderdeel; met name het aantal ontslagen ten gevolge van een faillissement, van uitmaken. De werknemersgegevens omvatten zowel de jobcreatie ten gevolge van de intrede van nieuwe bedrijven, de groei van bestaande bedrijven als het jobverlies voortkomend uit losse ontslagen of faillissementen.

2.6.2 Werknemersgegevens

Tabel 2-6: Uitsplitsing van de werknemers naar sector, statuut en bedrijfstak

NACE-code			4kw 2018	4kw 2019	1kw 2020	2kw 2020	3kw 2020	4kw 2020
17.12	Vervaardiging van papier en karton	arbeiders	2.087	2.123	2.115	2.087	2.081	2.065
		bedienden	841	852	862	844	834	829
		totaal	2.928	2.975	2.977	2.931	2.915	2.894
17.2	Vervaardiging van artikelen van papier of karton	arbeiders	6.450	6.442	6.375	6.354	6.368	6.235
		bedienden	2.545	2.583	2.630	2.622	2.662	2.629
		totaal	8.995	9.025	9.005	8.976	9.030	8.864
17	Totaal papierindustrie	arbeiders	8.537	8.565	8.490	8.441	8.449	8.300
		bedienden	3.386	3.435	3.492	3.466	3.496	3.458
		totaal	11.923	12.000	11.982	11.907	11.945	11.758
58.1	Uitgeverijen	arbeiders	543	530	529	518	508	437
		bedienden	7.344	6.524	6.545	6.442	6.441	6.178
		totaal	7.887	7.054	7.074	6.960	6.949	6.615
18.11	Krantendrukkerijen	arbeiders	441	446	355	344	336	398
		bedienden	111	106	97	95	88	278
		totaal	552	552	452	439	424	676
18.12	Overige drukkerijen	arbeiders	5.000	4.620	4.583	4.420	4.373	4.319
		bedienden	2.867	2.750	2.739	2.667	2.636	2.584
		totaal	7.867	7.370	7.322	7.087	7.009	6.903
18.13	Prepress	arbeiders	497	487	476	468	460	456
		bedienden	857	839	845	823	817	811
		totaal	1.354	1.326	1.321	1.291	1.277	1.267
18.14	Eindbewerking	arbeiders	362	306	283	270	272	259
		bedienden	46	49	45	44	41	38
		totaal	408	355	328	314	313	297
18.12 /	Overige drukkerijen, prepress	arbeiders	5.859	5.413	5.342	5.158	5.105	5.034
18.13/	Premadia-diensten, binderijen	bedienden	3.770	3.638	3.629	3.534	3.494	3.433
18.14	Aanverwante diensten	totaal	9.629	9.051	8.971	8.692	8.599	8.467
18 +	Totaal grafische nijverheid en	arbeiders	6.843	6.389	6.226	6.020	5.949	5.869
58.1	uitgeverijen	bedienden	11.225	10.268	10.271	10.071	10.023	9.889
		totaal	18.068	16.657	16.497	16.091	15.972	15.758

NACE-code		1kw 2021	2kw 2021	3kw 2021	4kw 2021	1kw 2022	2kw 2022	3kw 2022	4kw 2022	1kw 2023	2kw 2023	
17.12	Vervaardiging van papier en karton	arbeiders	1.979	1.998	2.011	2.046	2.080	2.091	2.090	2.115	2.104	2.107
		bedienden	825	823	823	829	825	831	847	853	861	857
		totaal	2.804	2.821	2.834	2.875	2.905	2.922	2.937	2.968	2.965	2.964
17.2	Vervaardiging van artikelen van papier of karton	arbeiders	6.283	6.297	6.278	6.276	6.344	6.310	6.351	6.336	6.377	6.326
		bedienden	2.618	2.577	2.574	2.582	2.551	2.539	2.522	2.503	2.509	2.510
		totaal	8.901	8.874	8.852	8.858	8.895	8.849	8.873	8.839	8.886	8.836
17	Totaal papierindustrie	arbeiders	8.262	8.295	8.289	8.322	8.424	8.401	8.441	8.451	8.481	8.433
		bedienden	3.443	3.400	3.397	3.411	3.376	3.370	3.369	3.356	3.371	3.368
		totaal	11.705	11.695	11.686	11.733	11.800	11.771	11.810	11.807	11.852	11.801
58.1	Uitgeverijen	arbeiders	440	425	423	418	414	392	391	391	386	380
		bedienden	5.907	5.809	5.758	5.749	5.692	5.968	5.956	5.938	5.878	5.793
		totaal	6.347	6.234	6.181	6.167	6.106	6.360	6.347	6.329	6.264	6.173
18.11	Krantendrukkerijen	arbeiders	393	357	342	342	335	281	279	270	272	252
		bedienden	270	271	284	283	294	289	297	298	275	268
		totaal	663	628	626	625	629	570	576	568	547	520
18.12	Overige drukkerijen	arbeiders	4.294	4.208	4.207	4.183	4.153	4.129	4.115	4.115	4.104	4.027
		bedienden	2.554	2.531	2.504	2.499	2.479	2.427	2.431	2.421	2.412	2.396
		totaal	6.848	6.739	6.711	6.682	6.632	6.556	6.546	6.536	6.516	6.423
18.13	Prepress	arbeiders	447	440	434	429	424	397	394	385	366	349
		bedienden	761	751	736	916	920	895	876	903	886	865
		totaal	1.208	1.191	1.170	1.345	1.344	1.292	1.270	1.288	1.252	1.214
18.14	Eindbewerking	arbeiders	254	251	247	247	231	225	225	220	212	209
		bedienden	38	38	39	39	38	40	37	34	32	33
		totaal	292	289	286	286	269	265	262	254	244	242
18.12 / Overige drukkerijen, prepress		arbeiders	4.995	4.899	4.888	4.859	4.808	4.751	4.734	4.720	4.682	4.585
		bedienden	3.353	3.320	3.279	3.454	3.437	3.362	3.344	3.358	3.330	3.294
		totaal	8.348	8.219	8.167	8.313	8.245	8.113	8.078	8.078	8.012	7.879
18.14	Aanverwante diensten	arbeiders	5.828	5.681	5.653	5.619	5.557	5.424	5.404	5.381	5.340	5.217
		bedienden	9.530	9.400	9.321	9.486	9.423	9.619	9.597	9.594	9.483	9.355
		totaal	15.358	15.081	14.974	15.105	14.980	15.043	15.001	14.975	14.823	14.572

Bron: RSZ- gecentraliseerde gegevens

Tabel 2-7: Ontwikkeling van het aantal werknemers naar paritair comité, statuut en geslacht

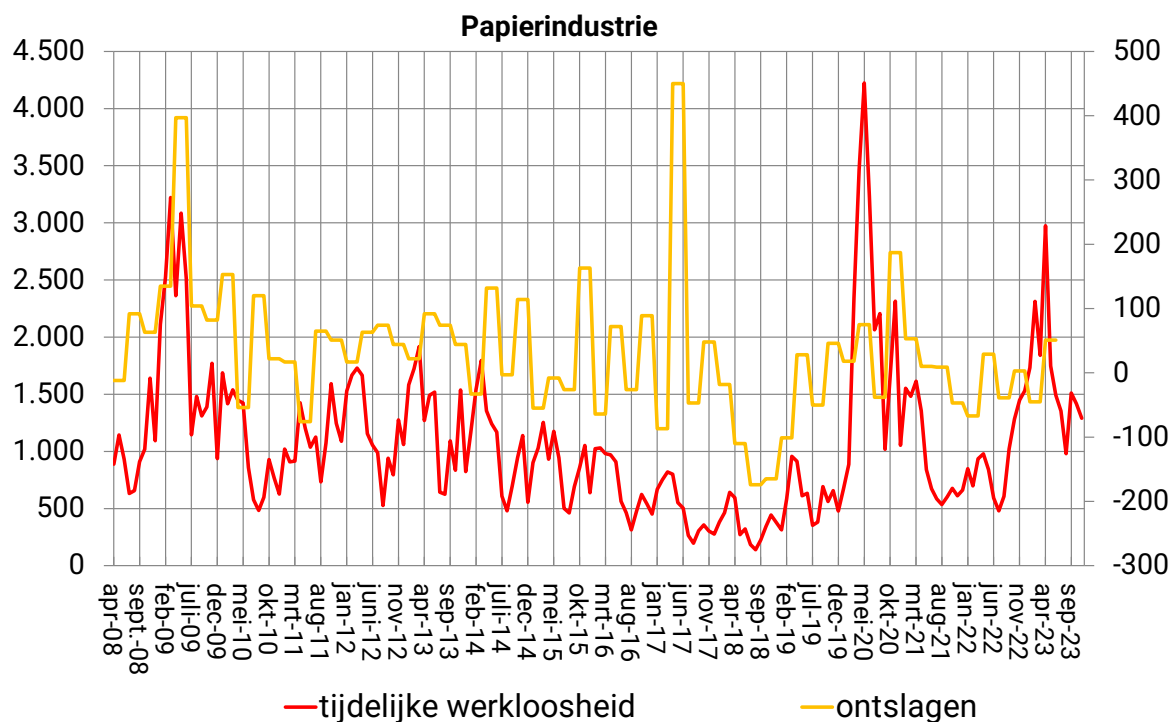
PC		4 kw	4 kw	1 kw	2 kw	3 kw	4 kw	1 kw	2 kw	3 kw	4 kw	1 kw	2 kw	
		2019	2020	2021	2021	2021	2021	2022	2022	2022	2022	2023	2023	
221	PC voor de bedienden uit de papiernijverheid	bedienden	816	811	817	819	825	816	812	821	829	829	837	840
		vr. bedienden	239	258	260	263	266	263	267	270	278	282	290	290
		totaal	1.055	1.069	1.077	1.082	1.091	1.079	1.079	1.091	1.107	1.111	1.127	1.130
129	PC voor de voortbrenging van papierpap, papier en karton	arbeiders	2.086	2.096	2.075	2.076	2.077	2.112	2.129	2.148	2.150	2.183	2.192	2.187
		arbeidsters	49	57	52	51	52	51	47	47	48	49	51	55
		totaal	2.135	2.153	2.127	2.127	2.129	2.163	2.176	2.195	2.198	2.232	2.243	2.242
136	PC voor de papier- en kartonbewerking	arbeiders	4.919	4.768	4.762	4.810	4.828	4.831	4.914	4.866	4.900	4.894	4.923	4.858
		arbeidsters	1.145	1.111	1.124	1.115	1.129	1.108	1.154	1.136	1.143	1.133	1.131	1.119
		totaal	6.064	5.879	5.886	5.925	5.957	5.939	6.068	6.002	6.043	6.027	6.054	5.977
222	PC voor de bedienden van de papier- en kartonbewerking	bedienden	1.296	1.270	1.282	1.266	1.258	1.278	1.283	1.274	1.277	1.261	1.274	1.273
		vr. bedienden	1.003	989	983	979	992	989	980	971	978	975	978	966
		totaal	2.299	2.259	2.265	2.245	2.250	2.267	2.263	2.245	2.255	2.236	2.252	2.239
142.03	Sub-CP voor de terugwinning van papier	arbeiders	334	274	275	274	269	270	271	272	274	266	268	254
		arbeidsters	20	16	15	14	16	16	16	16	16	16	17	18
		totaal	354	290	290	288	285	286	287	288	290	282	285	272
130	PC voor het drukkerij-, grafische kunst- en dagbladbedrijf	arbeiders	5.274	4.843	4.804	4.683	4.666	4.638	4.603	4.516	4.491	4.465	4.434	4.323
		arbeidsters	1.634	1.545	1.531	1.507	1.493	1.477	1.483	1.474	1.458	1.458	1.455	1.434
		totaal	6.908	6.388	6.335	6.190	6.159	6.115	6.086	5.990	5.949	5.923	5.889	5.757

Bron: RSZ- gecentraliseerde gegevens

2.6.3 Ontwikkeling van de ontslagen in relatie tot de tijdelijke werkloosheid

De tijdelijke werkloosheid dient om bepaalde periodes van mindere activiteit op te vangen en vertoont bijgevolg een cyclisch verloop.

Grafiek 2-7: Evolutie tijdelijke werkloosheid (linkeras) en aantal ontslagen (rechteras) in de papierindustrie

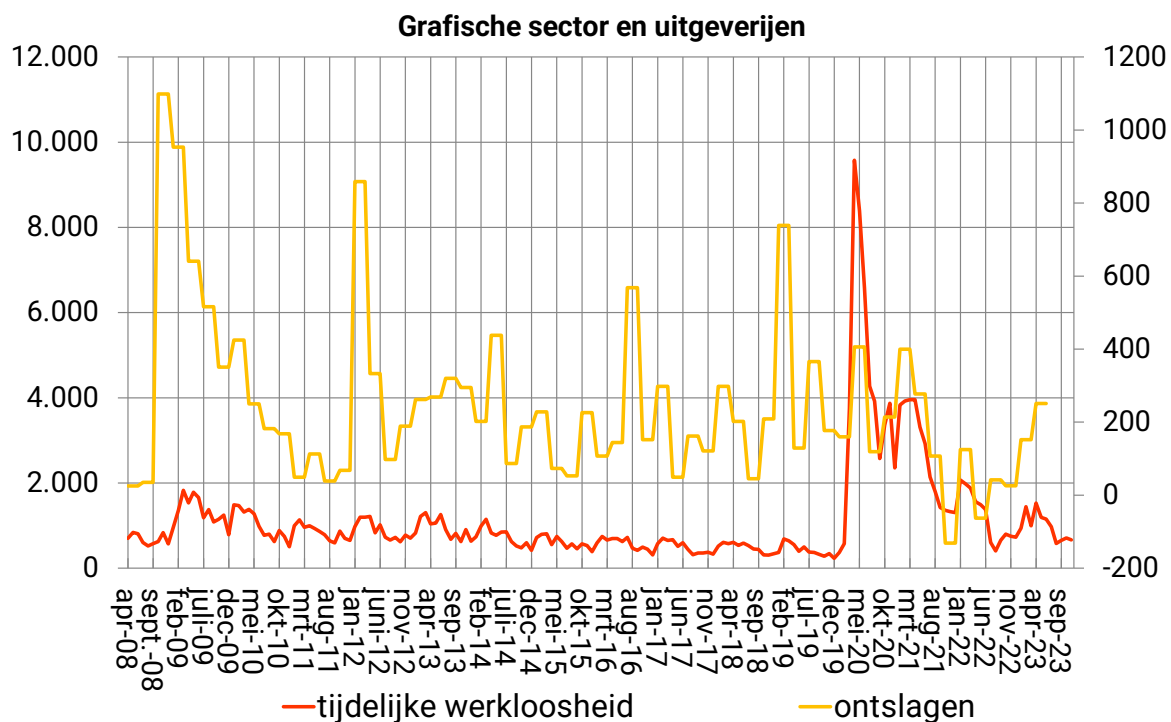

Noot: Sinds september 2016 wordt voor de vaststelling van de tijdelijke werkloosheidsdata het KBO-nummer van het bedrijf van de werknemer gebruikt en wordt dit gekoppeld aan de werkgeversdatabank. Dit geeft correctere cijfers, maar de cijfers kunnen afwijken van deze die in het verleden werden gepubliceerd.

Noot 2: De ontslagen worden per kwartaal berekend als de verandering van het aantal werknemers tgv. het vorige kwartaal o.b.v. rsz-gegevens. Een negatief cijfer betekent dat er netto werknemers bij komen, terwijl een positief cijfer betekent dat er netto werknemers afvloeien.

Bron: RVA en RSZ

Grafiek 2-8: Evolutie tijdelijke werkloosheid (linkeras) en aantal ontslagen (rechteras) in de grafische sector

Noot: De ontslagen worden per kwartaal berekend als de verandering van het aantal werknemers tgv. het vorige kwartaal o.b.v. rsz-gegevens. Een negatief cijfer betekent dat er werknemers bij komen, terwijl een positief cijfer betekent dat er werknemers afvloeien.

Bron: RVA en RSZ

2.6.4 Faillissementsgegevens

Samen met de tijdelijke werkloosheidscijfers kunnen de faillissementsgegevens meer duiding geven over de tendensen van de werkgelegenheid in de papier- en grafische sector.

Tabel 2-8: Aantal faillissementen in de papier- en grafische sector (2021-2023)

Nace-code	Volledige jaren Sector of subsector	Aantal faillissementen			Totaal banenverlies			Verlies voltijdse banen			Verlies deeltijdse banen			Banenverlies loontrekkende werkgevers		
		2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
1700	TOTAAL papierindustrie	0	2	4	0	2	20	0	0	13	0	0	3	0	2	4
1710	Vervaardiging van papierpulp, papier en karton	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1711	Vervaardiging van pulp	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1712	Vervaardiging van papier en karton	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1720	Vervaardiging van artikelen van papier of karton	0	2	4	0	2	20	0	0	13	0	0	3	0	2	4
1721	Vervaardiging van gegolfd papier en golfkarton en van verpakkingsmateriaal van papier en karton	0	1	3	0	1	19	0	0	13	0	0	3	0	1	3
1722	Vervaardiging van huishoudelijke en sanitaire papierwaren	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1723	Vervaardiging van kantoorbenodigdheden van papier	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1724	Vervaardiging van behangpapier	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
1729	Vervaardiging van andere artikelen van papier of karton	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
1800	TOTAAL Drukkerijen en reproductie van opgenomen media	32	29	30	126	123	71	90	73	35	3	18	4	33	32	32
1810	Drukkerijen en aanverwante diensten	31	27	30	125	120	71	90	73	35	3	17	4	32	30	32
1811	Krantendrukkerijen	2	2	2	3	2	2	1	0	0	0	0	0	2	2	2
1812	Overige drukkerijen (groot drukwerk)	12	12	13	31	62	49	16	44	31	3	4	4	12	14	14
1813	Prepress- en premediadiensten	16	13	14	90	56	18	73	29	3	0	13	0	17	14	15
1814	Binderijen en aanverwante diensten	1	0	1	1	0	2	0	0	1	0	0	0	1	0	1
5810	TOTAAL Uitgeverijen	11	10	10	20	16	25	5	4	9	1	1	6	14	11	10
5811	Uitgeverijen van boeken	5	4	5	10	5	11	3	0	3	1	0	3	6	5	5
5812	Uitgeverijen van adresboeken en mailinglijsten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5813	Uitgeverijen van kranten	0	0	1	0	0	2	0	0	0	0	0	1	0	0	1
5814	Uitgeverijen van tijdschriften	5	5	2	9	10	8	2	4	5	0	1	1	7	5	2
5819	Overige uitgeverijen	1	1	2	1	1	4	0	0	1	0	0	1	1	1	2
Totaal		43	41	44	146	141	116	95	77	57	4	19	13	47	45	46

Bron: Fod Economie, KMO, Middenstand en Energie

**Tabel 2-9: Aantal faillissementen in de papier- en grafische sector
(eerste 6 maanden van 2022 en 2023)**

Nace-code	6 eerste maanden van 2022 en 2023 Sector of subsector	Aantal faillissementen		Totaal banenverlies		Verlies voltijdse banen		Verlies deeltijdse banen		Banenverlies loontrekkende	
		6m2022	6m2023	6m2022	6m2023	6m2022	6m2023	6m2022	6m2023	6m2022	6m2023
1700	Totaal papierindustrie	1	2	1	18	0	13	0	3	1	2
1710	Vervaardiging van papierpulp, papier en karton	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1712	Vervaardiging van papier en karton	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1720	Vervaardiging van artikelen van papier of karton	1	2	1	18	0	13	0	3	1	2
1721	Vervaardiging van gegolfd papier en golfkarton en van verpakkingsmateriaal van papier en karton	0	2	0	18	0	13	0	3	0	2
1722	Vervaardiging van huishoudelijke en sanitaire papierwaren	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1723	Vervaardiging van kantoorbenodigdheden van papier	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1729	Vervaardiging van andere artikelen van papier of karton	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0
1800	Totaal Drukkerijen, reproductie van opgenomen media	13	17	58	48	37	27	6	3	15	18
1810	Drukkerijen en aanverwante diensten	12	17	56	48	37	27	5	3	14	18
1811	Krantendrukkerijen	1	2	1	2	0	0	0	0	1	2
1812	Overige drukkerijen (groot drukwerk)	5	6	47	33	37	24	4	3	6	6
1813	Prepress- en premediadiensten	6	9	8	13	0	3	1	0	7	10
1814	Binderijen en aanverwante diensten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5810	Totaal Uitgeverijen	7	2	13	4	4	0	1	2	8	2
5811	Uitgeverijen van boeken	2	1	3	2	0	0	0	1	3	1
5812	Uitgeverijen van adresboeken en mailinglijsten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5813	Uitgeverijen van kranten	0	1	0	2	0	0	0	1	0	1
5814	Uitgeverijen van tijdschriften	4	0	9	0	4	0	1	0	4	0
5819	Overige uitgeverijen	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0
Totaal		21	21	72	70	41	40	7	8	24	22

Bron: Fod Economie, KMO, Middenstand en Energie

3 Bibliografie

CENTRALE RAAD VOOR HET BEDRIJFSLEVEN, De conjunctuur in de papier- en grafische sector voorjaar 2015, CRB 2015-1344

CENTRALE RAAD VOOR HET BEDRIJFSLEVEN, De conjunctuur in de papier- en grafische sector najaar 2014, CRB 2015-0285

CENTRALE RAAD VOOR HET BEDRIJFSLEVEN, Krachtlijnen voor een duurzame toekomst voor de uitgeverijensector, CRB 2018-0511

CENTRALE RAAD VOOR HET BEDRIJFSLEVEN, Krachtlijnen voor een duurzame toekomst voor de drukkerijensector, CRB 2018-0510

CENTRALE RAAD VOOR HET BEDRIJFSLEVEN, Naar een duurzame uitgeverijensector in België, CRB 2018-0504

COBELPA, maandelijkse statistische gegevens

COBELPA, <http://www.cobelpa.be/fr/pu19.html>

DE TIJD (20/02/2018), "Chinese afvalban doet prijzen oud papier crashen", <https://www.tijd.be/ondernemen/grondstoffen/chinese-afvalban-doet-prijzen-oud-papiercrashen/9984289.html>

DRUPA, Global Trends Report 2017, 2018

EUROPEAN ECONOMIC FORECAST, http://ec.europa.eu/economy_finance/eu/forecasts/2015_autumn_forecast_en.htm

EUROPESE COMMISSIE, <https://ec.europa.eu/futurium/en/content/european-e-commerce-turnover-grew-143-reach-eu-4238bn-2014>

EUROSTAT, ESI (Economic Sentiment Indicator)

FEBELGRA, magazine Factua

FILPAP, prijsgegevens

FOD ECONOMIE, Statbel, <http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/>

GONDOLA, <http://www.gondola.be/nl/news/digital/nieuw-record-voor-belgische-e-commerce-de-kaap-van-10-miljard-online-bestedingen-vlot>

GRAFISCH NIEUWS, maandblad

IMF, World Economic Outlook, <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2019/03/28/world-economic-outlook-april-2019>

LA LETTRE DU PAPIER

FEDERAAL PLANBUREAU, middellange termijnvooruitzichten

NATIONALE BANK VAN BELGIE, Conjunctuurbarometer

NATIONALE BANK VAN BELGIE, maandelijkse en driemaandelijkse conjunctuurenquêtes

NATIONALE BANK VAN BELGIE, nationale rekeningen

OESO, Economic Outlook, https://read.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-outlook-volume-2019-issue-1_b2e897b0-en#page14

OESO, Economic Outlook, <http://www.oecd.org/economy/oecd-sees-rising-trade-tensions-and-policy-uncertainty-further-weakening-global-growth.htm>

PAPER CHAIN FORUM, Papier, mythes en feiten 2017

PAPER CHAIN MANAGEMENT, <https://papercm.com/papierprijzen-2018-plafond/>

RISI, PPI Europe

RSZ, gecentraliseerde gegevens

RVA, tijdelijke werkloosheidsstatistieken

STORA ENSO, <https://www.storaenso.com/en/newsroom/regulatory-and-investor-releases/2019/5/stora-enso-will-convert-the-oulu-paper-mill-into-a-packaging-board-mill>